

Els diners agramuntesos de la Guerra de Separació

RAFAEL COMAS

«Agramunt és una de les viles més importants de Catalunya pel que fa a la moneda. Fou el taller monetari dels Comtes d'Urgell, la moneda dels quals s'encunyà fins al segle XV.»

«La moneda comtal urgellesa fou coneguda per agramuntesa. El comtat d'Urgell fou el que mantingué per més temps la seva moneda privativa. Si en temps anteriors corrien a Catalunya moltes monedes comtals i episcopals, des del 1322 només restaven les monedes urgellesa i barcelonina. A partir del segle XV, les emissions monetàries eren considerables, i és per això que la moneda agramuntesa arribà a tenir un paper de gran relleu i ens han arribat exemplars en abundància.»

«Agramunt és potser l'únic cas de taller, monetari on convisqueren emissions comtals i emissions locals. És probable que les emissions de moneda local arribessin fins a la Guerra de Separació.»¹

Com és sabut a la Guerra de Separació, Agramunt encunyà moneda de plata —V rals— i diners d'aram.

Quant a les rares monedes de plata, no ens conta que hagi aparegut cap variant des de la recopilació que d'aquestes monedes va fer Josep Pellicer² el 1965. Per contra les abundoses troballes de moneda menuda, els darrers anys, sí que

1. Extret de *La Moneda catalana local (s. XIII-XVIII)*, M. CRUSAFONT I SABATER, Barcelona 1990, pp. 81-84

2. *Los reales de a cinco*, J. PELLICER I BRU, Barcelona 1965, pp. 53-54

han afectat Agramunt com a altres poblacions,³ la qual cosa ens ha mogut a fer una recopilació i una nova catalogació dels diners d'aquesta vila.

Els menuts agramuntesos de la Guerra de Separació fins avui coneguts són per ordre cronològic de publicació aquests quatre:

- 1r. 1818 Salat.⁴ Puig cimat de lliur. 1643 (Anell sota el 43)
- 2n. 1865 Heiss.⁵ Bust a l'esquerra. 164 (punts sota el 164)
- 3r. 1892 Vidal-Quadras.⁶ Bust a la dreta. 16-42 (Anell sota el 42)
- 4t. 1979 M.Crusafont.⁷ Bust a la dreta. 16-41 (Anell sota el 41)

Des del 1979, doncs no s'havia publicat cap nou exemplar, ni tan sols en el III Simposi Numismàtic de Barcelona de 1985 que estava dedicat a la numismàtica de la Guerra de Separació.

Per a la nova catalogació que hem portat a terme hem rebut la col·laboració, que agraïm, dels Srs. Artur Bofarull, Miquel Crusafont, Francesc Domingo Sel·lart, Josep Escudé, Ricard Font, Joan Muntanyès, Antoni Merino, Joan Noguera i Joan Vilaret. La recopilació ha permès augmentar les variants publicades de menuts agramuntesos, de quatre a catorze com a mínim.

I remarcuem que catorze és el mínim perquè amb seguretat hi ha més variants que per prudència no hem catalogat definitivament ja que o la data o altres dades bàsiques són de lectura dubtosa. Aquestes variants insegures les descrivim (p/c) al lloc que els correspondria en la catalogació, pendent que en el futur apareguin exemplars de lectures més clares que confirmin la seva correcta catalogació.

Hem qualificat les rareses en E (Escassa) i rares de R (1) a R (4), corresponent aquesta última a aquelles variants de les quals només hem pogut comprovar l'existència d'un sol exemplar. Malgrat que aquestes monedes són avui molt més nombroses que fa 10 anys, no hem considerat cap variant com a corrent.

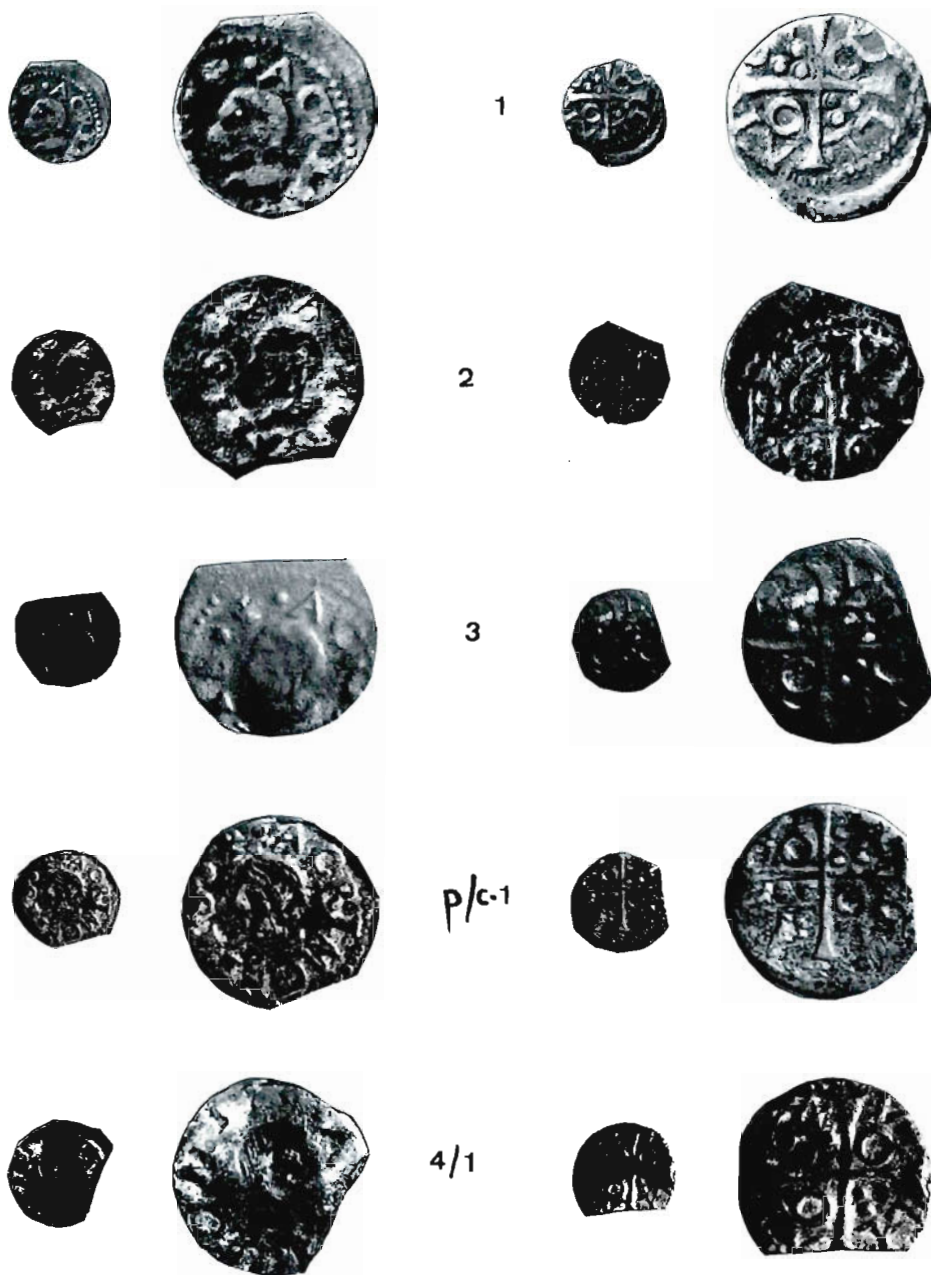
3. Per exemple el cas de Cervera que vam publicar en l'*Acta Numismàtica* 19, «Algunes novetats de la moneda cerverina» els menuts de la guerra de separació publicats foren 24, contra els 8 coneguts fins aleshores.

4. J. SALAT, *Tratado de las monedas labradas en el Principado de Cataluña*, Barcelona 1818, Tom.1, p.265, Taula 4, núm.1

5. A. HEISS, *Descripción general de las monedas Hispano-cristianas desde la invasión de los árabes*, Madrid 1865, p.124, núm. 3, tom. 2, lám. 87.

6. M. VIDAL QUADRAS I RAMON, *Catálogo de la colección de monedas y medallas de Manuel Vidal Quadras y Ramon*, Barcelona 1982, p.382, núm. 881, lám. 50, núm. 9.

7. M. CRUSAFONT I SABATER, «Diner inèdit d'Agramunt del 1641», *Gaceta Numismàtica* 55, Desembre 1979, pp. 56-61. La lectura dubtosa de la xifra 4 de les desenes de l'exemplar que publicava Crusafont, s'ha vist confirmada posteriorment en altres exemplars.

CATALOGACIÓ I RARESES

a) Bust a l'esquerra del Rei Felip a l'anvers

- 1) a/ + . ACRIMONTIS.
r/ VI-LL-A1-64 (punts sota 64)
Heiss T.2. Lám. 87 nº 3. Botet 782. Raresa = R
- 2) a/ + .ACRIMONTIS.
r/ VI-LL-A1-642 (anell sota 642)
Inèdita. Raresa = R(2)
- 3) a/ +.ACRIMONTIS.
r/ VIL-LA-16-42 (Punts sota 42)
Inèdita. Raresa = R(2)
- p/c) (I) a/ +.ACRIMONTIS.
r/ VI-LL-AI-64.. (anell sota 64..)

De l'última xifra de la data només es veu la base rodona, que podria ser un 0, un 6 més petit que el primer 6 o un 8)

b) Bust a la dreta de Lluís XIII a l'anvers

- 4) a/1 ACRIMONTI ·
a/2 A:CRIMONTI · (La llegenda s'inicia a la part de darrera del cap)
r/ VI-LL-A1-64 (punts sota el 64)
Inèdites. Raresa R
- 5) a/1 ACRIMON ·
a/2 ACRIMONTIS ·
r/ VI-LA-16-41 (Anell sota el 41)
a/1 M. Crusafont. Gac. Num. 55. a/2 Inèdita. Raresa = R.
- 6) a/ ACRIMONTI ·
r/ VI-LA-16-41 (Punts sota el 41)
Inèdita. Raresa = R(3)
- 7) a/ ACRIMONTI :
r/ VIL-LA-16-42 (Anell sota el 42)
Vidal Quadras 8881. Botet 783. Raresa = R (2)
- 8) a/ ACRIMONTI ·
r/ VI-LA-16-42 (Punts sota el 42)
Inèdita. Raresa = R(2)
- p/c) (2) a/ ACRIM.....
r/ VI-LA-16-4C (punts sota 4C)
La darrera xifra sembla una C. Possiblement correspongui a un 2 invertit.
- 9) a/ ACRIMONTI ·
r/ (VI) - (LL) - A·1-643 (Anell sota 643)
Inèdita. Raresa = R(4)

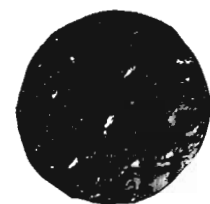
4/2

5/1

5/2

6

7

- 10) a/ ACRIMONTI (N invertida. La llegenda s'inicia al clatell)
 r/ VI-LL-A.1-643 (3 invertit) (Punts sota 643)
 Inèdita. Raresa = R(3)
- 11) a/ · ACRIMONTI ·
 r/ VI-LA-16-46 (Anell sota 46)
 Inèdita. Raresa = R(3)
- p/c (3)a/IMON...
 r/ V...-...-...- 48 (?)
 La darrera xifra és desfigurada. Sembla un 8 mal fet.

c) Puig cimat de llir a l'anvers

- 12) a/ · ACRIMONTIS · (N invertida)
 r/ VIL-LA-16-43 (Anell sota el 43)
 Salat T.1 L.4 n° 1. Botet 784. Raresa = E
- 13) a/ · ACRIMONTIS · (N invertida)
 r/ VI-LL-A.1-643 (Anell sota 643. Flor llir sota VI)
 Inèdita. Raresa = R(2)
- 14) a/ · ACRIMONTIS · (N invertida)
 r/ VIL-LA-16-43 (Anell sota 43. Flor de llir sota VIL)
 Inèdita. Raresa = R.

COMENTARIS

Després d'una acurada observació dels bustos que miren a dreta i esquerra en totes les variants, podem assegurar que el bust a la dreta pertany a Lluís XIII i el bust a l'esquerra al rei Felip III de Catalunya. Aquesta conclusió coincideix amb els parers dels autors esmentats (Heiss, Vidal Quadras i Crusafont). Botet que a «Les monedes catalanes» es va limitar a transcriure els 3 diners agramuntosos fins llavors coneguts, va identificar, per contra ambdós bustos amb els del rei Lluís XIII.⁸

Si la tesi de Botet fos la correcta, fer una ordenació cronològica dels diners agramuntosos fora una tasca elemental. Com hem dit abans, però, el bust a l'esquerra pertany sens dubte al rei Felip, la qual cosa és un escull insuperable per fer aquesta ordenació amb congruència. Evidentment, els diners amb la data incompleta (164) poden ser anteriors, coetanis o posteriors amb els de qualsevol data i encaixar-los on convingui. El que no lliga però és que s'encunyin diners amb el bust del rei Felip i any 1642, quan en aquesta data no era reconeguda, sinó com-

8. J. BOTET I SISÓ, *Les monedes catalanes*, vol. III, pp. 130-131, núms. 782 a 784. Pàg. 186, «Sense nom de rey, però ab el cap de Lluís XIII primer a la dreta y després a l'esquerra, encunyà Agramunt menuts...»

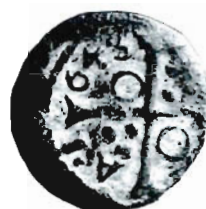
8

p/c-2

9

10

11

batuda, l'autoritat del rei espanyol i quan l'any anterior ja s'havien encunyat menuts amb el bust del rei francès. Com en altres casos⁹ que mostren aquesta incoherència, creiem que l'única resposta possible és que en moments concrets van tornar a ser usats corròns antics amb combinació de nous, amb ignorància o indiferència pels simbolismes d'autoritat reial que les monedes comporten.¹⁰

Un altre canvi que costa d'entendre, que ja vam veure a Cervera el 1642 i que a Agramunt es repeteix el 1643 és la substitució del bust reial pels símbols locals. Aquest canvi sobta, i més en un període de guerra, on remarcar l'autoritat reial sembla que hauria de ser primordial. Una hipòtesi que llencem que podria justificar aquest canvi del bust reial pels escuts de les viles podria ser la intenció de desmarcar les emissions posteriors a la crida del Marquès de Breze, de les nombroses emissions originades per la guerra i justificar-les amb els privilegis d'encunyació que ja tenien aquestes viles, amb anterioritat al conflicte bèl·lic.¹¹

La moneda de data 1646, que malgrat la seva raresa, no és gens dubtosa introdueix algunes qüestions que queden sense resposta. Va ser una emissió esporàdica? Fins quan van durar les emissions? Va treballar la seca entre el 1643 i el 1646? Si va treballar quins són els menuts fabricats? Els de data 164? Els de 1643 amb la data immobilitzada? Són incògnites que un cop més seguiran pendents de resposta a l'espera que la tan necessària tasca d'estudi i publicació dels arxius locals aportin bases que ajudin a esclarir-les. De la vila d'Agramunt no ens consta fins avui que s'hagi publicat documentació d'aquest període.

9. Vegin-se uns quants casos que citem a «Novetats de la moneda Cerverina», obra citada, pp.150-151.

10. Recordem que aquests diners eren fabricats amb molinet on un corró portava els encunys del anversos i l'altre els dels reversos.

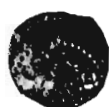
11. Fixem-nos amb el text literal de la Crida de Breze de l'11 de març del 1642 «...desta hora en avant nols sie lícit ni permes fabricar ni fer fabricar sots les mateixes penes ninguna especie de moneda de aram ni bello, sino seran aquelles Ciutats Viles y llocs de dit Principat y Comtats que tindran privilegis per poder fabricar *no exint en manera alguna de la serie y forma que abs dits privilegis los es stat concedit...*». Efectivament, Cervera i Agramunt no havien encunyat abans de la guerra moneda amb el bust reial. Solsona i Vic, que sí ho havien fet, van continuar encunyant després del 1642 menuts amb la figura del rei a l'anvers.

p/c-3

12

13

14

